

Ćiribirci i njihovo nematerijalno kulturno nasljeđe

Hapadžić, Arlina

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:028169>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
ODJEL ZA INTERDISCIPLINARNE, TALIJANSKE I KULTUROLOŠKE STUDIJE
STUDIJ KULTURE I TURIZMA

ARLINA HAPADŽIĆ

ĆIRIBIRCI I NJHOVO NEMATERIJALNO KULTURNO NASLJEĐE

Diplomski rad

Pula, srpanj 2016.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
ODJEL ZA INTERDISCIPLINARNE, TALIJANSKE I KULTUROLOŠKE STUDIJE
STUDIJ KULTURE I TURIZMA

ARLINA HAPADŽIĆ

ĆIRIBIRCI I NJHOVO NEMATERIJALNO KULTURNO NASLJEĐE

Diplomski rad

Matični broj studenta: 65 – KT - D

Studijski smjer: Kultura i turizam

Predmet: Nematerijalna kulturna baština

Mentor: dr. sc. Slaven Bertoša, redoviti profesor u trajnome zvanju

Pula, srpanj 2016.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Arlina Hapadžić, kandidatkinja za magistru kulture i turizma, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu, kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz nekog necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica:

U Puli, 1. srpnja 2016.

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, Arlina Hapadžić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom „Ćiribirci i njihovo nematerijalno kulturno nasljeđe“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 1. srpnja 2016.

Potpis:

SADRŽAJ

UVOD	7
1. NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA	9
1.1. Pojam nematerijalne kulturne baštine	9
1.2. Mjere zaštite	12
1.3. Registar zaštićenih kulturnih dobara	18
1.4. Nematerijalna dobra upisana na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.....	19
2. VAPNENAČKI PLANINSKI VIJENAC ĆIĆARIJE.....	22
2.1. Geografski položaj Ćićarije.....	22
2.2. Reljef Ćićarije	22
3. ĆIRIBIRCI KAO DIO KULTURNOG IDENITETA ĆIĆARIJE	24
3.1. Tko su bili Ćiribirci?	24
3.2. Istrorumunjski ili žejanski govor.....	24
3.2.1. Razvoj istrorumunjskog jezika	26
3.3. Žejanski govor pod krilom UNESCO-a	26
4. ISTARSKA TRADICIJSKA GLAZBA	27
4.1. Što je bugarenje?	27
4.2. Obilježja bugarenja	27
4.3. Bugarenje kao dio kulturnog identiteta lokalne zajednice	29
4.3.1. Zarozgajmo na Ćićariji.....	30
4.3.2. Ciljne skupine manifestacije	31
4.4. Turizam i marketing	31
ZAKLJUČAK	33
POPIS LITERATURE	34
POPIS PRILOGA	36

SAŽETAK 42

SUMMARY 43

UVOD

Tema ovoga rada je očuvanje nematerijalne kulturne baštine u lokalnoj zajednici na primjeru Ćiribiraca.

Termin „nematerijalna kulturna baština“ prvi je put službeno korišten 1982. u sklopu UNESCO-ove konferencije u Meksiku, a uže definiran 2003. u Konvenciji za očuvanje nematerijalne kulturne baštine. Donošenjem Konvencije UNESCO je napravio prekretnicu kada su u pitanju identifikacija, zaštita, konzervacija i prezentacija kulturne baštine. Stupanjem Konvencije na snagu, oblikovana su dva popisa nematerijalne baštine svijeta - Reprezentativni popis i Popis hitne zaštite. Cilj navedenih popisa jest upozoriti javnost na nestajanje tisućljetnih i stoljetnih tradicija diljem svijeta, kao i pokušaj da ih se očuva od daljnjeg gašenja i zaborava. Proces upisivanja dodatno potiče dokumentiranje i osmišljavanje različitih mogućnosti daljnjeg prenošenja nematerijalne baštine, kao i njezino uklapanje u suvremeni način života.

U prvom poglavlju obrazlaže se terminologija nematerijalne kulturne baštine, gdje je poglavlje podijeljeno na nekoliko potpoglavlja u kojima se obrazlažu njezine mjere zaštite. Nadalje, u ovom poglavlju opisuje se i registar kulturnih dobara sa stranica Ministarstva kulture Republike Hrvatske, ali i UNESCO-ov popis nematerijalnih kulturnih dobara.

Drugo poglavlje opisuje vapnenački vijenac Ćićariju, odnosno geografski položaj i reljef same Ćićarije. Ovo poglavlje je izdvojeno kako bi čitatelje pobliže upoznali s položajem gdje se istrorumunjski jezik i bugarenje najviše koriste.

Nadalje, treće poglavlje opisuje Ćiribirce, govori o tome tko su bili i čime su se bavili, opisuje nastanak istrorumunjskog jezika, odnosno žejanskog jezika te njegov položaj pod zaštitom UNESCO-a. U ovom poglavlju se također govori o zastupljenosti istrorumunjskog jezika što unutar Istarske županije, što izvan granica Republike Hrvatske.

Posljednje poglavlje, odnosno četvrto, podijeljeno je u četiri poglavlja sa svojim potpoglavljima u kojima se opisuje tradicionalna istarska glazba, što dovodi do bugarenja, tradicionalnog istarskog pjevanja koje dolazi s Ćićarije. U ovom poglavlju opisuje se bugarenje, njegova obilježja te ono što je najznačajnije, njegov položaj u lokalnoj zajednici.

Osim navedenih poglavlja, autorica je u rad dodala i popis literature, popis priloga te sažetak na hrvatskom i na engleskom jeziku.

Jedan od preduvjeta za upisivanje nematerijalnih dobara na UNESCO-ove popise je i upis dobara na nacionalni popis, u slučaju Hrvatske u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Cilj ovoga rada je prikazati kako Ćiribirci, jedni od nositelja nematerijalne kulturne baštine, u okviru pokladnih praksi čuvaju svoju tradiciju u lokalnoj zajednici. Pričanje na istrorumunjskom, odnosno žejanskom jeziku, te tradicijsko pjevanje bugarenje u lokalnoj zajednici je jedan od načina očuvanja lokalnog načina života i njegovih vrijednosti. Te su vrijednosti danas sve više izložene prijetnjama modernog načina života i globalizacijskog procesa.

Ovim običajima, koji se prenose s koljena na koljeno, naglašava se pripadnost zajednici i činjenica da nekadašnji običaji sve dok barem jedna osoba iz obitelji ih svakodnevno koristi, neće zamrijeti.

1. NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA

Pod tim nazivom podrazumijevaju se izrazi, umijeća, znanja i s njima povezani instrumenti, predmeti i kulturni prostori koje društva, grupe, a katkad i pojedinci, prepoznaju kao dio vlastitog kulturnog nasljeđa. Prenošena s generacije na generaciju, konstantno obnavljana u društvenim zajednicama i grupama kao reakcija na okolinu, kao interakcija s prirodom i povijesnim uvjetima postojanja, nematerijalna kulturna baština izaziva osjećaj identiteta i kontinuiteta, promovirajući ujedno poštivanje kulturnih različitosti i ljudske kreativnosti.¹ Republika Hrvatska zalaže se za izgradnju učinkovitog sustava zaštite i očuvanja nematerijalne kulturne baštine na međunarodnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini te za uspostavljanje i unapređivanje međunarodne suradnje. Kao zemlja potpisnica UNESCO-ove Konvencije za zaštitu nematerijalne kulturne baštine, ističe i potrebu poduzimanja zaštitnih mjera u suradnji s drugim zemljama potpisnicama u okviru djelotvornog obogaćivanja i dopune postojećih međunarodnih sporazuma, preporuka i rezolucija o kulturnoj i prirodnoj baštini, s novim odredbama koje se odnose na nematerijalnu kulturnu baštinu.²

1.1. Pojam nematerijalne kulturne baštine

Pojam nematerijalne kulturne baštine „predstavlja običaje, vjerovanja, znanja, vještine, pojave duhovnog stvaralaštva koje se prenose predajom, a društva, grupe ili pojedinci prepoznaju je kao svoju baštinu. Manifestira se osobito kroz jezik, dijalekte, govore i toponimiku te usmenu predaju ili izričaje; folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja, mitologije; tradicijska umijeća i obrte; znanje i vještine vezane uz prirodu i svemir; kulturološke prostore gdje se tradicionalne pučke vrijednosti sreću u povećanoj mjeri te mjesta gdje su se pričale priče, održavali sajmovi, svetkovine ili godišnje procesije.³ „Sam naziv nematerijalna kulturna baština neslužbeno je prihvaćen prijevod engleskog termina *intangible cultural heritage*, što bi doslovno značilo *neopipljiva kulturna*

¹ Nikočević, L., 2014: *Zvončari i njihovi odjeci*, Naklada Kvarner, Institut za etnologiju i folkloristiku, Etnografski muzej Istre, Novi Vinodolski, Zagreb, Pazin, str. 61. - 69.

² Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, <http://www.min-kulture.hr>, 15. svibnja 2016.

³ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, <http://www.min-kulture.hr>, 15. svibnja 2016.

baština, premda se povremeno u engleskom jeziku rabi i naziv living cultural heritage (živuća kulturna baština), a rjeđe i immaterial cultural heritage, što bi doslovno značilo nematerijalna kulturna baština".⁴

Termin „nematerijalna kulturna baština“ prvi je put službeno korišten 1982. u sklopu UNESCO-ove konferencije Mondiacult u Meksiku, gdje je sudjelovalo 960 sudionika iz 126 država, od ukupno 158 država članica koje je UNESCO imao u to vrijeme⁵. Godine 1985. na Skupštini Svjetske turističke organizacije u Sofiji usvojena je Deklaracija o zaštiti i promociji prirodne, kulturne i povijesne baštine radi korištenja u turističke svrhe. Deklaracija navodi da kulturna baština nekog naroda podrazumijeva djela njegovih umjetnika, arhitekata, skladatelja, pisaca i filozofa, djela nepoznatih autora koja su postala sastavnim dijelom narodnoga bogatstva i ukupnost vrijednosti koje daju životni smisao. To su djela materijalnog i nematerijalnog podrijetla koja izražavaju kreativnost određenog naroda kao što su jezik, glazba, običaji, vjerovanja, mjesta i povijesni spomenici, književnost, umjetnička djela, običaji, vjerovanja, mjesta i povijesni spomenici, arhivi i knjižnice.

Nova komponenta koja se pojavljuje u prethodnoj definiciji jest nematerijalno povijesno naslijeđe koje podrazumijeva, npr., folklor, zanate, tehničke profesije i druge profesije tradicionalnog tipa, predstave, običaje, narodne festivale, priredbe, obrede i razna klasična sportska događanja.⁶

Sukladno članku 9. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, NN 151/03; NN 157/03, Ispravak), nematerijalno kulturno dobro mogu biti razni oblici i pojave duhovnog stvaralaštva koji se prenose predajom ili na drugi način, a osobito:

- jezik, dijalekti, govori i toponimika, te usmena književnost svih vrsta,
- folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja, kao i druge tradicionalne pučke vrednote,
- tradicijska umijeća i obrti.

⁴ Nikočević, L., 2008: Zaštita i predstavljanje nematerijalne kulturne baštine, u: *Predstavljanje tradicijske kulture na sceni i u medijima* (ur. Muraj, A. i Vitez, Z.), Institut za etnologiju i folkloristiku: Hrvatsko etnološko društvo, Zagreb, str. 145.-151.

⁵ UNESCO, <http://www.unesco.org>, 15. svibnja 2016.

⁶ Gredičak, T., 2008: Kulturna baština u funkciji turizma, *Acta Turistica Nova*, 2, No. 2, str. 205.-234.

Prema UNESCO-voj konvenciji iz 2003. nematerijalna kulturna baština podrazumijeva praksu, predstave, izraze kao i znanje i vještine koje zajednice, grupe i u nekim slučajevima pojedinci, prepoznaju kao dio svoje kulturne baštine. Tom će konvencijom biti prepoznate samo one tradicije koje ne vrijeđaju načela ljudskih prava i ne narušavaju međusobno štovanje društava, skupina i pojedinaca, te održivi razvoj.⁷

Svrha je Konvencije ponajprije očuvanje nematerijalne kulturne baštine, osiguranje poštovanja prema nematerijalnoj kulturnoj baštini od strane zajednica, skupina i pojedinaca kojih se tiče, podizanje svijesti na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini o važnosti nematerijalne kulturne baštine i osiguravanju međusobnog poštovanja, poticanje međunarodne suradnje i pomoći u ovom području.⁸

Ista Konvencija definira temeljne karakteristike nematerijalne kulturne baštine kako slijedi:

- Prelazila je s generacije na generaciju,
- Stalno je obnavljaju zajednice i grupe s osjećajem i smislom identiteta i kontinuiteta,
- Promiče poštovanje i kulturnu toleranciju i raznolikost,
- Kompatibilna je s međunarodnim instrumentima ljudskih prava,
- Sukladna je sa zahtjevima za uzajamno poštovanje među zajednicama i sa zahtjevima za održivim razvojem,
- Ukorijenjena je u kulturnu tradiciju,
- Afirmira kulturni identitet,
- Izvor je inspiracije za međukulturalnu razmjenu,
- Posjeduje suvremenu kulturnu i društvenu ulogu,
- Predstavlja jedinstveno nasljeđe u živoj tradiciji.

⁷ Nikočević, L., 2014: *Zvončari i njihovi odjeci*, Naklada Kvarner, Institut za etnologiju i folkloristiku, Etnografski muzej Istre, Novi Vinodolski, Zagreb, Pazin, str. 61 – 69.

⁸ Jelinčić, D. A., 2008: *Abeceda kulturnog turizma*, Meandarmedia: Meandar, Zagreb, str 15. – 23.

Nematerijalnu kulturnu baštinu, za razliku od materijalne, nemoguće je klasificirati niti iz nje izvesti bilo kakve preciznije podjele. Kao neopipljivi dio kulture svakog naroda i drugih grupa i pojedinaca, sadrži vrlo snažnu emocionalnu komponentu. Ta komponenta je impuls koji vodi ljude da je konstantno iznova stvaraju i prenose s generacije na generaciju, čime se održava njezina opstojnost. Njezina prisutnost u životu ljudi jedini je indikator i mjerna jedinica.⁹

Nematerijalna kulturna baština također posjeduje različite socijalne funkcije. Ona pridonosi socijalnoj koheziji te potiče osjećaj identiteta i odgovornosti koji pomaže grupama i pojedincima da se osjećaju kao pripadnici određenog naroda ili etničke skupine. Prepoznavanjem i isticanjem nematerijalne kulturne baštine potičemo pozitivne osjećaje života u obitelji, zajednici, kulturi i narodu na nekom području.

1.2. Mjere zaštite

Dokumentiranje, evaluacija i očuvanje tradicijske baštine provodi se u sklopu redovite etnološko-etnografske djelatnosti od kraja 19. stoljeća. Nositelji baštine i stručnjaci nastojali su, osim istraživanja, ukazivati i na potrebu daljnjeg očuvanja tradicijskih znanja i umijeća. Tijekom 20. stoljeća, uz uobičajeno prenošenje tradicije izravno u obitelji i zajednici, u okviru djelovanja raznih udruženja, ponajprije kulturno-umjetničkih društava i raznih udruga, a kasnije i institucija (muzeja i u novije vrijeme pučkih učilišta), provodile su se razne mjere očuvanja, od dokumentiranja do organiziranja tečajeva i radionica u sklopu kojih se prenosilo tradicijom stečeno znanje. Zahvaljujući, u većini slučajeva, kontinuiranoj aktivnosti nositelja tradicijske baštine na području čitave Hrvatske, mnoga su se znanja, običaji i umijeća koja su generacije stoljećima prenosile s koljena na koljeno očuvali do danas.¹⁰

Zaštita i očuvanje kulturne baštine sustavan je i trajan posao koji zahtjeva ne samo ulaganje znatnih sredstava, već isto tako angažman brojnih institucija i stručnjaka, te nadasve, vrijeme u kojem je potrebno koordinirati brojne resurse s kadrovskim i financijskim

⁹ Šola, T., 2008: Muzeji i razvojni potencijal tradicijskih obrta, u: *Tradicijski obrti – izazov za kulturni turizam: zbornik radova s međunarodne konferencije* (ur. Horjan, G. i Gačnik, A.), Donja Stubica 30. i 31. siječnja 2008., Muzeji Hrvatskog zagorja, Donja Stubica, str. 200. – 201.

¹⁰ Hrovatin, M., 2014: Procesi očuvanja i popisivanja nematerijalnih kulturnih dobara u Hrvatskoj, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, No.36, str. 125.-136.

moogućnostima, što traži planski i proaktivan pristup. Općenito, sustav zaštite (nematerijalne) kulturne baštine možemo podijeliti na dvije razine: nacionalnu (zaštitu osmišljavaju i njome autonomno rukovode države na čijem se teritoriju nalazi) i međunarodnu (pod ingerencijom UNESCO-a).

Sustav zaštite i očuvanja kulturnih dobara u Republici Hrvatskoj temelji se na Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara iz 1999., gdje se uz nepokretna i pokretna spominju i nematerijalna kulturna dobra. Isti zakon podrazumijeva sljedeće korake u uspostavljanju zaštite kulturnih dobara:

- Preventivnu zaštitu,
- Utvrđivanje svojstava kulturnog dobra,
- Kulturna dobra od nacionalnog značenja,
- Kulturna dobra od lokalnog značenja,
- Upis dobra u Registar kulturnih dobara RH.

Isti zakon propisuje sljedeće mjere zaštite kulturnih dobara:

- Istraživanje kulturnih dobara,
- Dokumentiranje i praćenje stanja kulturnih dobara,
- Utvrđivanje sustava mjera zaštite kulturnih dobara,
- Hitne mjere zaštite i očuvanja kulturnog dobra.

Zakonom iz 1999., ali i Ustavom, određeno je da se svi građani Hrvatske trebaju brinuti o kulturnoj baštini, a u slučaju nematerijalne baštine bitni su njezini nositelji koji bi je trebali prenositi na mlađe generacije uz pomoć lokalne zajednice i vlasti na svim razinama. Republika Hrvatska 2005. je potpisala UNESCO-ovu Konvenciju za zaštitu nematerijalne kulturne baštine iz 2003. i time odredila Ministarstvo kulture kao tijelo koje će je provoditi. Međutim, već je 2002. osnovano posebno Povjerenstvo za nematerijalnu kulturnu baštinu pri Ministarstvu, a prvi upisi nematerijalne baštine u Registar bili su 2004. Radi usklađivanja s odrednicama Konvencije u Odsjeku za nematerijalna kulturna dobra Uprave za zaštitu

kulturne baštine Ministarstva kulture, uz pomoć stručnjaka iz Povjerenstva, razvija se poseban sustav prijavljivanja i odabira nematerijalne kulturne baštine za upis u Registar. Taj sustav uključuje nositelje u svim fazama pripreme upisa, od prijave koju mogu podnijeti nositelji, do njihove interpretacije i doživljaja vlastite baštine, preko sudjelovanja u pripremi i provođenju budućih projekata s ciljem njezinog očuvanja. Rješenjem o upisu nematerijalnog dobra u Registar, utvrđuje se i sustav mjera zaštite koji, ovisno o vrsti nematerijalnog dobra, predviđa:

- osigurati dostupnost dobra javnosti;
- poticati prenošenje i njegovanje kulturnog dobra u izvornim i drugim sredinama;
- promicati funkciju i značaj dobra u društvu, te uključiti zaštitu dobra u programe planiranja;
- osigurati održivost dobra kroz edukaciju, identificiranje, dokumentiranje, znanstveno istraživanje, očuvanje, zaštitu, promicanje, povećanje vrijednosti, mogućnost prenošenja tradicije nasljednicima putem formalnog i neformalnog obrazovanja, te revitalizaciju napuštenih segmenata dobra;
- nastaviti s istraživanjem dobra, primjerenim dokumentiranjem u svim vidovima i načinima suvremenog bilježenja, te stručnim i znanstvenim vrednovanjem;
- poticati sudjelovanje zajednice i grupa koje baštine dobro u identificiranju, definiranju, izvođenju i prenošenju dobra;
- popularizirati i promovirati kulturno dobro održavanjem izložbi, stručnih skupova, smotri folklora, festivala, koncerata, putem elektroničkih medija, audio i video zapisa i na drugi način;
- educirati stručni kadar za prenošenje znanja i vještina putem seminara, radionica, formalnog i neformalnog obrazovanja;
- senzibilizirati javnost i podupirati zaštitu i očuvanje dobra identifikacijom procesa globalizacije i društvene transformacije kako bi se izbjegnula opasnost nestajanja, uništenja ili komercijalizacije dobra, a potaknulo zbližavanje i tolerantnost među ljudima.

Temeljem prije navedene Konvencije, dužnost je svake države članice utvrditi i razgraničiti gore iznesena dobra koja se nalaze na njezinom teritoriju. Također, svaka država članica obvezuje se na identifikaciju, zaštitu, konzerviranje, popularizaciju i prenošenje budućim generacijama nematerijalne kulturne baštine koja se nalazi na njezinom teritoriju. Temeljem odredbi Konvencije, u svrhu zaštite, razvoja i unapređenja nematerijalne kulturne baštine koja je prisutna na njezinu teritoriju, svaka država članica nastojat će:

- usvojiti opću politiku čiji je cilj promicanje funkcije nematerijalne kulturne baštine u društvu i uključivanje zaštite te baštine u programe planiranja,
- odrediti ili osnovati jedno ili više nadležnih tijela za zaštitu nematerijalne kulturne baštine koja je prisutna na njezinu teritoriju,
- unaprjeđivati znanstvene, tehničke i umjetničke studije, kao i istraživačke metodologije u cilju djelotvorne zaštite nematerijalne kulturne baštine, posebice nematerijalne kulturne baštine kojoj prijeti opasnost,
- usvojiti odgovarajuće pravne, tehničke, administrativne i financijske mjere u cilju:
 - poticanja stvaranja ili jačanja institucija za obuku u području upravljanja nematerijalnom kulturnom baštinom i prijenosa te baštine putem stručnih skupova i prostora namijenjenih za njezino predstavljanje ili izražavanje,
 - osiguravanja pristupa nematerijalnoj kulturnoj baštini uz istodobno poštivanje uobičajenih praksi koje utječu na pristup određenim oblicima takve baštine,
 - utemeljenja institucija za dokumentiranje nematerijalne kulturne baštine i olakšavanja pristupa tim institucijama.

Kako bi se osigurala bolja preglednost nematerijalne kulturne baštine i svijest o njezinu značenju, kao i potaknuo dijalog koji poštuje kulturnu raznolikost, ažurira se i objavljuje Reprezentativna lista nematerijalne kulturne baštine čovječanstva. Paralelno s tim, u cilju poduzimanja odgovarajućih mjera zaštite, utvrđuje se, ažurira i objavljuje Lista nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita te na zahtjev države stranke takva se baština upisuje na Listu. U svrhu Konvencije, pod međunarodnom zaštitom nematerijalne kulturne zaštite podrazumijeva se i uspostava međunarodnog sustava suradnje i pomoći radi podrške članicama u njihovim naporima u njezinom očuvanju. Slijedom toga,

UNESCO osniva međuvladin komitet za svjetsku nematerijalnu baštinu, utvrđuje Liste nematerijalne baštine te Fond za zaštitu nematerijalne baštine iz kojeg se ona financira.

Na inicijativu Hrvatskog povjerenstva za UNESCO, u Ministarstvu kulture osnovano je i posebno Povjerenstvo za nematerijalnu kulturnu baštinu. Ono broji dvadeset članova, a čine ga etnolozi i ostali stručnjaci iz relevantnih područja. Njegova je zadaća predlagati mjere zaštite, očuvanja i promicanja nematerijalne kulturne baštine, a posebice:

- odabir, razmatranje i pripremu prijedloga za upis nematerijalnih kulturnih dobara u Registar zaštićenih kulturnih dobara RH;
- poticanje i praćenje provođenja mjera zaštite registriranih nematerijalnih kulturnih dobara;
- odabir i predlaganje nematerijalnih kulturnih dobara na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva i Listu nematerijalnih kulturnih dobara kojima je potrebna hitna zaštita.

Rad na zaštiti nematerijalne kulturne baštine obuhvaća:

- Obavljanje stručnih i upravnih poslova vezanih uz evidentiranje, istraživanje, bilježenje i dokumentiranje nematerijalnih kulturnih dobara,
- Izradu prijedloga programa i prioriteta zaštite nematerijalnih kulturnih dobara,
- Izradu metodološke osnove, standarda, kriterija i smjernica za zaštitu nematerijalnih kulturnih dobara,
- Pripremu prijedloga za upis nematerijalnih dobara u Registar kulturnih dobara RH,
- Pripremu materijala i provođenje zaključaka Povjerenstva za nematerijalnu kulturnu baštinu,
- Sudjelovanje u izradi konzervatorske dokumentacije,
- Suradnju na izradi inventara kulturne baštine,
- Provedbu UNESCO -ove Konvencije za zaštitu nematerijalne kulturne baštine,
- Međunarodnu suradnju.

Rukovodeći se načelima efektivne i dugoročne zaštite i opstojnosti nematerijalne kulturne baštine, sustav zaštite mora funkcionirati sukladno određenim načelima. Ta načela

predstavljaju, zapravo, temelj rukovođenja odnosno zaštite i očuvanja baštine. Možemo ih klasificirati na sljedeći način¹¹:

- načelo zakonitosti i(li) tradicije,
- načelo prepoznavanja i(li) identifikacije baštine,
- načelo dokumentiranosti,
- načelo multidisciplinarnog pristupa,
- načelo ekonomskog vrednovanja,
- načelo dobrog gospodarenja.

Načelo tradicije jasno implicira važnost duboke ukorijenjenosti nematerijalne baštine u tradiciju lokalne zajednice, kao presudnog kriterija kojim se procjenjuje uloga određenog oblika nematerijalne baštine za život ljudi određenog područja i(li) miljea.

U identifikaciji baštine postoje dva temeljna pristupa: stručni i zakonodavni. Zakonodavni pristup utvrđuje zakonske odredbe pod čijim se uvjetima smatra da postoje uvjeti za zaštitu pojedinih dobara. Takva zaštita može biti uspostavljena temeljem samog zakona ili donošenjem deklaratornog akta. Stručna ocjena, s druge strane, o tome što i pod kojim uvjetima proglasiti zaštićenom baštinom, prepušta se stručnim tijelima.

Zaštita i očuvanje baštine, posebice one nematerijalne, postaje sve zahtjevnije i kompleksnije, te danas uključuje brojne struke i specijalnosti. Multidisciplinarnost je posebice nužna u procesima očuvanja, restauriranja, obnavljanja i revitalizacije baštine, što je temelj načela multidisciplinarnog sustava.

Očuvanje zaštićenih dobara teško je provedivo bez očuvanja ekonomske vrijednosti dobra. Sukladno tome, na načelu ekonomskog vrednovanja može se utemeljiti sustav očuvanja baštine, jer prepoznavanjem ekonomske vrijednosti baštine omogućavamo njezino uključivanje u gospodarske procese, poput turizma, a time ukupan sustav očuvanja baštine činimo održivim.

¹¹Antolović, J., 2010: *Menadžment u kulturi*, Adrian, Zagreb, str. 163.

Načelo dobroga gospodarenja nematerijalnom kulturnom baštinom podrazumijeva dobro gospodarenje kao ono koje svoje odluke prilagođava interesima očuvanja u svakom pogledu i u svakom trenutku.

1.3. Registar zaštićenih kulturnih dobara

Prema Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99), kulturna se dobra upisuju u Registar. Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske javna je knjiga koju vodi Ministarstvo kulture, a Ministar kulture propisuje njegov oblik sadržaj i način vođenja. Sastoji se od tri liste: Liste zaštićenih kulturnih dobara, Liste kulturnih dobara nacionalnog značaja i Liste preventivno zaštićenih kulturnih dobara. Rješenje o prestanku svojstva kulturnoga dobra Ministarstvo kulture donosi uz prethodno mišljenje Hrvatskoga vijeća za kulturna dobra. Rješenje kojim se utvrđuje prestanak svojstva nepokretnog kulturnoga dobra obvezno se dostavlja nadležnom katastru i sudu radi brisanja zabilježbe u zemljišnim knjigama. Prema članku 16., upisi u Registar, promjene i brisanje iz njega objavljuju se u Narodnim novinama. Pri objavi za nepokretna kulturna dobra ne objavljuju se podaci o vlasniku, a za pokretna kulturna dobra objavljuju se podaci o tome gdje se kulturno dobro nalazi, kada je to moguće.

Praksa upisivanja tradicijskih vrednota u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske započela je početkom ovog stoljeća, osnivanjem posebnog Odsjeka za nematerijalna kulturna dobra (danas uklopljenog u Odjel za etnografsku i nematerijalnu kulturnu baštinu). Tako je 2004. u Registar upisano prvih pet nematerijalnih dobara i to umijeće izrade čipki Lepoglave, Hvara i Brača, kao i još dva dobra vezana uz čipkarstvo.¹² Republika Hrvatska do sada je na Listu zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara upisala stotinu trideset i devet nematerijalnih kulturnih dobara¹³, a na Listu preventivno zaštićenih kulturnih dobara upisala je devet fenomena nematerijalne kulturne baštine. Također je napravljena šira lista te se za oko dvjesto fenomena nematerijalne kulturne baštine predlaže pravna zaštita upisom u Registar.

Na temelju nacрта UNESCO-ovih kriterija za upis u Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva, Uprava za zaštitu kulturne baštine i Povjerenstvo za nematerijalnu kulturnu baštinu donijeli su sljedeće kriterije za upis u Registar kulturnih dobara RH:

¹² Hrovatin, M., 2014: Procesi očuvanja i popisivanja nematerijalnih kulturnih dobara u Hrvatskoj, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, No.36, str. 125.-136.

¹³ Popis zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara dostupan je kao Prilog 1.

- pripada u jedno ili više područja nematerijalne kulturne baštine navedenih u članku 9. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99; NN 151/03; NN 157/03);
- u skladu je s postojećim međunarodnim instrumentima o ljudskim pravima, potrebama uzajamnog poštivanja među zajednicama i održivim razvojem;
- prepoznato je u zajednici kao dio njezine kulturne baštine;
- pruža zajednici i pojedincu osjećaj pripadnosti i kontinuiteta koji se temelji na prenošenju iskustva i zajedničkom pamćenju;
- ukorijenjeno je u zajednici i ponovno se stvara;
- pridonosi raznovrsnosti nematerijalne kulturne baštine upisane u Registar kulturnih dobara RH i time svjedoči o kulturnoj raznolikosti i ljudskoj kreativnosti;
- prijedlog je podnesen uz prethodni pristanak zajednice na koju se odnosi i uz njezino sudjelovanje u svim fazama izrade prijedloga, od identificiranja, definiranja, dokumentiranja do predlaganja;
- prijedlog treba sadržavati potrebnu dokumentaciju (prema propisanom Prijavnom obrascu za predlaganje uspostavljanja zaštite nematerijalnog dobra) te obrazložene i ostvarive mjere zaštite.

1.4. Nematerijalna dobra upisana na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva

Upisivanje nematerijalnih dobara na UNESCO-ove popise podrazumijeva i primjenu nešto strožih kriterija od onih na temelju kojih se takva vrsta dobara upisuje u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. Primjerice, prakse koje postoje samo na sceni kao posljedica folklorizacije tradicijske baštine ili prestanka životnosti baštine u zajednici, prekomjerno korištena baština kao posljedica komercijalizacije, baština koja se prezentira isključivo u turističke svrhe, revitalizirana, ali ne i ponovno intenzivno proživljavana baština, nemaju mogućnost upisa na postojeće popise. Proces upisivanja dodatno potiče

dokumentiranje i osmišljavanje različitih mogućnosti daljnjeg prenošenja nematerijalne baštine, kao i njezino uklapanje u suvremeni način života.¹⁴

Od preko 130 nematerijalnih kulturnih dobara upisanih u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, Hrvatska ima 13 dobara upisanih na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne baštine čovječanstva (Tablica 1) i jedno nematerijalno dobro na UNESCO-ovu Listu ugrožene nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita.

Na sastanku Međuvladinog odbora za nematerijalnu baštinu održanom u Abu Dhabiju, u Ujedinjenim Arapskim Emiratima, od 28. rujna do 2. listopada 2009., na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne baštine čovječanstva upisano je sedam hrvatskih dobara nematerijalne kulturne baštine: dubrovačka Festa Sv. Vlaha, Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja, Umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskog zagorja, Godišnji proljetni ophod Kraljice (Ljelje) iz Gorjana, Procesija Za križen na otoku Hvaru, Godišnji pokladni ophod zvončara s područja Kastva i Čipkarstvo u Hrvatskoj (Pag, Hvar, Lepoglava).

Na sastanku Međuvladinog odbora za nematerijalnu baštinu održanom u Nairobiju, u Keniji, od 15. do 19. studenog 2010., na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne baštine čovječanstva upisana su dva hrvatska dobra nematerijalne kulturne baštine: Sinjska alka - viteški turnir u Sinju i Medičarski obrt s područja sjeverne Hrvatske, dok je na UNESCO-ovu Listu ugrožene nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita upisan Glazbeni izričaj ožkanje.

Na zasjedanju Međuvladinog odbora za nematerijalnu baštinu održanom na Baliu 27. studenog 2011., prihvaćene su nominacije bećarca iz Slavonije, Baranje i Srijema te nijemog kola Dalmatinske zagore za upis na Reprezentativnu listu nematerijalne baštine.

Klasko pjevanje uvršteno je na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne baštine čovječanstva u prosincu 2012.

Na osmoj redovitoj sjednici UNESCO-ovog Međuvladinog odbora za nematerijalnu kulturnu baštinu, održanoj u glavnom gradu Azerbajdžana, Bakuu, u periodu od 2. do 7.

¹⁴Hrovatin, M., 2014: Procesi očuvanja i popisivanja nematerijalnih kulturnih dobara u Hrvatskoj, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, No.36, str. 125.-136.

prosinca 2013., na Reprezentativnu listu svjetske nematerijalne kulturne baštine upisana je i multinacionalna kandidatura Španjolske, Cipra, Grčke, Italije, Maroka, Portugala i Hrvatske pod nazivom: Mediteranska prehrana (Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2015).

Uspjeh upisivanja nematerijalnih dobara Republike Hrvatske na UNESCO-ove popise primijetile su i susjedne zemlje. Neke su započele s praksom sastavljanja svojih popisa i prijave dobara za popise, pa je uspostavljena suradnja sa stručnjacima iz Ministarstva kulture i Instituta za etnologiju i folkloristiku, te ostalih stručnjaka iz drugih institucija koji su im prenijeli svoja iskustva na pripremi nominacija i razmijenili ideje o budućim projektima očuvanja nematerijalne baštine, čime je i Hrvatska pridonijela ciljevima Konvencije iz 2003. UNESCO također potiče zajedničke nominacije zemalja na čijim se prostorima nalaze slična ili ista nematerijalna kulturna dobra s ciljem zbližavanja kultura koje imaju slične tradicije radi suradnje.¹⁵ Jedna takva zajednička suradnja, spomenuta kandidatura Španjolske, Cipra, Grčke, Italije, Maroka, Portugala i Hrvatske, rezultirala je uspješnim upisom na Reprezentativnu listu svjetske nematerijalne kulturne baštine.

¹⁵ Hrovatin, M., 2014: Procesi očuvanja i popisivanja nematerijalnih kulturnih dobara u Hrvatskoj, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, No.36, str. 125.-136.

2. VAPNENAČKI PLANINSKI VIJENAC ĆĆARIJA

Ććarija (slovenski, Čičarija; talijanski Cicceria, Monti della Vena) je vapnenački planinski vijenac u sjeverno-sjeveroistočnom dijelu poluotoka Istre. Zbog prostranosti i oblika reljefa ima karakteristiku brdovite visoravni.

2.1. Geografski položaj Ććarije

Ććarija se pruža u dinarskom smjeru od sjeverozapada (zaleđe Trsta i Kopra) na jugoistok (zaleđe Rijeke i Opatije). Duga je oko 45 km, a široka 10 do 15 km (površina oko 500 km²), prosječno je visoka 700 do 800 m n. v. Od ostatka Istre izdvaja se većom nadmorskom visinom i hladnijom klimom. Njezin je zeleni pokrov isprekidan bijelim liticama, pa se taj dio Istre naziva i Bijela Istra u užem smislu. Ććarija je slabo naseljena, priroda je tu izuzetno očuvana. Najviši vrh je Veliki Planik (1272 m).

Ććarija nema izrazitih međa: na istočnoj strani granica joj je uz cestu Kastav–Matulji–Veprinac–Vranja prema prijevoju Poklon. Istočnije od toga na nju se nadovezuje liburnijski prostor koji se pruža uz Opatijsku rivijeru. Sjeverozapadna granica prostor je tršćanskoga Krasa i Brkina, sjeverna je međa Ććarije hrbat usporedan s cestom Rijeka–Trst, a južna je granica između vapnenačke i flišne podloge. Manji dio (sjeverni) nalazi se u Sloveniji, a veći (južni) u Hrvatskoj, pa takvom rasporedu odgovaraju sastav stanovništva i govorni jezik. Južno od poteza Opatija–Vranja nadovezuje se na Ććariju masiv Učke koji se pruža sve do Plomina. Ććariju i Učku razdvaja prijevoj Poklon. U Žejanama je očuvan *istrorumunjski govor* (Ćići).¹⁶

2.2. Reljef Ććarije

Morfološko je obilježje ććarijskog područja planinski niz uzvisina i udolina položenih u dinarskom smjeru, kojem su u podlozi naslage fliša preko kojih su tektonskim pokretima klizno navučene starije vapnenačke naslage pa je time Ććarija dobila specifičnu ljuskavu strukturu. Iznad tih su navlaka zaravnjene terase koje oblikuju udoline s pašnjacima i šumskim pokrovom. Izdignuti dijelovi vrhunaca vapnenačkih naslaga uglavnom su ogoljeli i imaju vertikalne odsjeke

¹⁶ <http://www.dinarskogorje.com/262i263arija--268i269arija.html>, 15. svibnja 2016.

na mjestima gdje su »čela« navlaka preko flišolike podloge. Tektonskim pokretima nastao je niz pleglih navlaka i pokrovima slična navlačenja, što prostor Ćićarije čini vrlo složenim.¹⁷

¹⁷ <http://www.dinarskogorje.com/262i263arija--268i269arija.html>, 15. svibnja 2016.

3. ĆIRIBIRCI KAO DIO KULTURNOG IDENITETA ĆIĆARIJE

Bježeći pred Turcima prije 600-tinjak godina, sjeveroistok Istre nastanili su Vlasi ili Ćići. U Istru su došli iz sjeverne Dalmacije preko otoka Krka. Bili su nomadi-stočari. Više o Ćiribircima govori se u sljedećem poglavlju.

3.1. Tko su bili Ćiribirci?

Dvije su karavane prešle Učku i osnovale mjesto Žejane u kojem se i danas govori istrorumunjski. Vlahe su prozvali i Ćiribircima. Mnogi su od njih radili u riječkoj luci. Kad su bacali vreće, jedan drugome govorili su Ćire bire - što znači drži dobro. Otuda naziv Ćiribirci. Rumunjski znanstvenici, koji su i u prošlosti često dolazili proučavati Istrorumunje, zapisali su da ih je početkom 19. stoljeća bilo oko 6000, a 1921. bilo ih je gotovo 3000.¹⁸ Zbog kuge koja je u 15. st. prorijedila stanovništvo u Istri, njihove se skupine sve češće usmjeravaju i prema Poluotoku već od sredine 15. st. i osobito u tijeku 16. st.

Tako znamo da su Frankopani između 1510. i 1525. naselili prebjegle Morlake u Munama i Zejanama (Žejane su i danas najznačajnije istrorumunjsko naselje), a Vlasi / Morlaci naseljavali su se i po središnjoj Istri, kako na mletačkim posjedima tako i na području Pazinske knežije. Pritom se ne smije s uma smetnuti nekoliko činjenica. U 15. i 16. st. nazivi Vlah / Vlasi i Morlak / Morlaci nemaju više samo etničko i lingvističko značenje nego i sociološko, ili ponajprije sociološko (pastiri i sl.), ili pak znače "došljaci, pridošlice, stranci, oni drugi". Zato se ne smije zaboraviti da se pod Vlasima podjednako podrazumijeva stanovništvo hrvatskoga jezika koje dolazi u Istru iz sjeverne Dalmacije i južne Like, kao i stanovništvo rumunjskoga jezika pridošlo iz istih strana. Kako god bilo, jedan dio došljaka (Vlaha, Morlaka) svakako je govorio rumunjski koji se u nekim mjestima očuvao u Istri do danas.

3.2. Istrorumunjski ili žejanski govor

Istra je doista bogata multikulturalna sredina. Istrorumunjski govor uvršten je u nematerijalnu kulturnu baštinu UNESCO-a.

¹⁸ <http://www.hrt.hr/275116/magazin/znate-li-ko-su-ciribirci-19>, 15. svibnja 2016.

Žejanski, po mjestu Žejanama na Ćićariji, lokalni je naziv dijalekta koji se u romanistici zove istrorumunjskim i koji je najmanje raširen od četiriju povijesnih dijalekata rumunjskoga jezika: njime - kako piše Goran Filipi - govori još samo 250 osoba u Istri i na rubu je izumiranja. Blizak je dačkorumunjskome (dakoromanskome), ali ima i snažnih utjecaja čakavskoga hrvatskoga, bez turcizama (osim posrednih) i grecizama. Kao i moliški Hrvati, koji se smatraju Talijanima i i lingvističkom manjinom, tako se i govornici istrorumunjskih govora uglavnom smatraju Hrvatima, a svoj jezik zovu po mjestima u kojima žive: žejanski, susnjevski, brijanski, a ponegdje i vlaške limbe (vlaški jezik). Istrorumunji su potomci Vlaha koje je na Krku oko 1465.-1468. (kako navodi Strčić) naselio krčki knez Anž (Ivan VII.) Frankopan, koji je otok stavio pod mletački suverenitet. Filipi navodi da su se odatle, iz Dalmacije, naselili u Istru. Posljednji koji je na Krku govorio vlaški (istrorumunjski) bio je Mate Bajčić Gašpović, a umro je 1875. Pri doseljenu su Istrorumunji bili nazivani i Murlaki, a kasnije Ćići, ali sami nisu rabili nijedan od ta dva egzogamna naziva, mada se neki sami nazivaju i Vlasima. Njihovu jeziku pripadaju tamošnja prezimena Faraguna, Kožul, Licul, Pizzul, Poropat itd. Ivan Feretić je 1819. zabilježio na Krku Očenaš i Zdravomariju na istrorumunjskome.¹⁹

Istrorumunji su danas najmanja jezična zajednica u Istri s vlastitim tradicionalnim prostorom, ali je oko pola tisućljeća njihove nazočnosti na istarskome tlu - unatoč perifernom društvenom i kulturnom značenju vlaških i ćićkih skupina, kako danas tako i u prošlosti - i izravno i neizravno utjecalo na oblikovanje etničke, jezične i onomastičke slike Istre. Iako vijesti o pojedinačnim dolascima vlaških pastira (predaka Istrorumunja) u Istru ima od kraja 14. st. njihovo naseljavanje u znatnijem broju i u većim skupinama započelo je u drugoj polovici 15. st. i početkom 16. st.²⁰ U 15. st. knezovi Frankopani sustavno su naseljavali Vlahe iz sjeverne Dalmacije na svoje posjede na otoku Krku, u Omišalj, Dubašnicu i Poljica, a da je bila riječ o njihovu značajnijem broju i o tome da je dobar dio tih Vlaha govorio rumunjski, svjedoči i to što se u Poljicama rumunjski jezik očuvao do 70-ih godina 19. st., a o rumunjskom karakteru njihova jezika svjedoče također i toponimi.

¹⁹<http://www.jutarnji.hr/vijesti/video-zejanski-jezik-se-vise-govori-u-new-yorku-nego-u-istri/2317253/>, 15. svibnja 2016.

²⁰ Dragomir, Silviu, *Originea coloniilor române din Istria, București*, 1924 (posebni otisak iz: Academia Română. Memoriile Secțiunii istorice. Seria IB, Tomul II, Mem. 4; str. 1. – 20., 200. – 220.).

3.2.1. Razvoj istrorumunjskog jezika

Istrorumunjski jezik se razvio iz jednog pučkog govora latinskoga jezika. To nije bio jezik Cicerona, već žargon u provinciji, latinski dijalekt koji su nakon dugotrajne konačno prihvatili pokoreni podanici, stari Iliri u pokrajini Dalmaciji. Na toj pučkoj latinskoj osnovi razvio se među pokorenim Dačanima i Tračanima i današnji istrorumunjski jezik.²¹

Pokojni akademik Branko Fučić piše u svojoj knjizi "Terra incognita" o istarskim Vlasima, govoreći kako nigdje nema toliko temperamenta koliko ima u njima. Sa zadovoljstvom ih je gledao kako pjevaju i plešu.

Slika 1. Pjesma na istrorumunjskom jeziku

PULJI	PTICE
Zepisejt-a: Gabriela Vretenar Ganę: Dino Žvanja	Napisala: Gabriela Vretenar Recitira: Dino Žvanja
Toc noštri pulji Mušāt kântu Maj mušāt nego nârodu Āntru sire škercesku	Sve naše ptice Lijepo pjevaju Ljepše nego ljudi Međusobno se šale
Toc pulji āru Maj mušāt per Ān Āfrika mergu Zālika ān ferije	Sve ptice imaju Najljepše perje U Āfriku idu Malo na odmor
Ān pozimāk mergu Ku proliću se tornivesku Zlāta valjesku Kānd zekāntesku	U jesen odlaze S proljećem se vraćaju Zlata vrijede Kad zapjevaju
Toc ćā nu mergu Nuškari ši kāsa rāmaru, Ferije koristesku Ān domāći krāj.	Sve ne odlaze Neke i kući ostaju, Odmor koriste U domaćem kraju.

Izvor: www.liburnija.net, 12. srpnja 2016.

3.3. Žejanski govor pod krilom UNESCO-a

Žejanski govor je najočuvaniji među istarskim Vlasima i danas se putem interneta širi svijetom, svim zemljama i kontinentima do koje je Žejance i njihove potomke odnio vjetar življenja. Mauro Doričić, predsjednik Folklornog društva žejanski Zvončari, kaže da se u eri kompjutera žejanski proširio internetom, i organizacija UNESCO pomaže financirajući

²¹ <http://www.istro-romanian.net/articles/art050918.html>, 15. svibnja 2016.

očuvanje jednog od najstarijih govora ovoga kontinenta. Izdana su i tri CD-a sa žejanskim govorom.

4. ISTARSKA TRADICIJSKA GLAZBA

Istarska ljestvica je niz od 6 tonova nastalih izmjenjivanjem polustupnjeva i cijelih stupnjeva sa specifičnom frigijskom kadencom. Fiksirao ju je i zapisao početkom 20. stoljeća Ivan Matetić Ronjgov. On je u temperiranom sustavu fiksirao netemperirani tonski niz, prikazao ga u četiri moguća modusa i nazvao istarskom ljestvicom. S obzirom da se na području Istre, Primorja i Kvarnera najčešće pjeva dvoglasno, u ljestvici je dodan i drugi ton. Činjenica da ima osnovni ton (notu finalis) i melodijsku, odnosno harmonijsku protutežu daje joj osnovne karakteristike ljestvice.

Nadalje, osim istarske ljestvice ovdje spada i rozganje. *Rozganje* je termin za pjevanje s karakterističnim potresanjem glasa koji i danas možemo čuti na širem karlovačkom području. Osim termina rozganje lokalni termini su i rozati, jačati, jačke, posamić, glasnice. Najčešće se izvodi u obliku dijaloga dviju pjevačica ili pjevača koji improviziraju stihove u desetercu. U prošlosti se ovo pjevanje najčešće izvodilo u trenucima odmora ili za vrijeme radova na otvorenom.

Također, pod istarsku tradicijsku glazbu spada i bugarenje, o čemu će se više reći u pripadajućem potpoglavlju.

4.1. Što je bugarenje?

Bugarenje je netemperirano pjevanje u dvoglasju, a izvodi se grupno. Riječ bugariti znači tužno pjevati, tužiti, žaliti, a u povijesti je bila u upotrebi i u drugim hrvatskim krajevima, isto kao i stih narodne pjesme bugaršćice. U literaturi je najpoznatija zasigurno bugarštica "O kraljeviću Marku i bratu mu Andrijašu" koju donosi Petar Hektorović u djelu "Ribanje i ribarsko prigovaranje".²²

4.2. Obilježja bugarenja

Kada netko spomene riječ "bugarenje", odmah pomislimo na oblik pjevanja koji se zadržao na prostoru sjeverne Istre, tj. Ćićarije. Izraz "bugarenje" prvi su put spomenuli Ivan

²² http://www.hrt.hr/htv/emisije/navrhjezika/prilozi/hrv_glazba.html, 17. svibnja 2016.

Matetić Ronjgov i Slavko Zlatić. Sami Ćići nikada nisu i rijetko će za svoje starinsko pjevanje reći, da je to bugarenje. Oni kažu da će zakantat. Mnogi muzikolozi su zaobilazili bugarenje. Ono je do današnjih dana ostalo gotovo neistraženo, neobrađeno i neobjašnjeno. Bugarenje je pjevanje u dvoglasu, a izvodi se skupno. Osnovni napjev izvodi jedan pjevač na kojega se kasnije nadovezuju drugi. Karakterističan je završetak pjevanja padom donje pjevačke dionice. Pjeva se lirsko-epski tekst i to na štokavici ili čakavici. Vjerojatno tekst u pjesmama bugarenja vuče korijene od davnine. Pjesme su nastale u narodu i prenosile su se usmenom predajom. Svatko tko je ikad čuo bugarenje, složit će se da je to izrazito netemperirano i gromko pjevanje. Ćići su oduvijek bili odlični pjevači. Bugarilo se u svim mjestima Ćićarije, a pjevalo je i staro i mlado. I crkva daje svoj doprinos u narodnom pjevanju. U Lanišću se i danas, za veće blagdane, pjeva "starinska maša". I ona se smatra jednim oblikom bugarenja. Šezdesetih godina prošloga stoljeća stare pjevačice iz Podgaća, Prapoća i Bresta redovito su sudjelovale na smotrama folkloru. Kasnije kada Ćići odlaze "trbuhom za kruhom", polako "odlazi" i bugarenje. Srećom, 1976. gđa Mladenka Šverko Cotić okupila je skupinu učenica iz Područne škole u Lanišću i poslala ih kod Anđele Poropat, da ih nauči bugariti. Anđela je zajedno s Anom Penko i Zorom Šverko još javno nastupala i bugarila. Djevojčice koje su počele bugariti bile su: Anita Grbac, Branka Grbac, Dijana Šverko, Irena Medica, Mirjana Vratović i Nedjeljka Mikac.

Da nije bilo Mladenke Cotić Šverko, koja je bila uporna u tome da skupinu nauči bugariti, danas više vjerojatno nitko ne bi bugario javno. Skupina je prvi javni nastup imala u proljeće 1977. na Raspjevanoj Bužeštini. Nakon toga uslijedilo je puno nastupa. Prve pjesme koje je skupina naučila bile su: Gora se sa gorom razgovara i Cviće moje. Nakon 1978. nastaje stanka u javnim nastupima skupine. Članice grupe odlaze u srednje škole, kasnije se neke udaju, a neke prestaju javno bugariti. Skupinu ponovno 1993. okuplja Renato Pernić. Skupina se tada nazvala Ženska vokalna skupina Lanišće. U njoj su tada pjevale: Anita Cesar (Grbac), Irena Šverko (Medica), Mirjana Vratović, Branka Šverko (Grbac), Anita Buždon i Marija Vratović (Šverko). Budući da je nastupa bilo sve više, naučile su bugariti i neke nove pjesme. To su bile pjesme: Divojka je rublje prala; Sunce sije; Zora rudi. Nažalost, uskoro umiru Anđela Poropat i Ana Penko, tako da nestaju posljednji stari izvođači javnog bugarenja. Smrću Anđele Poropat umire i posljednji učitelj bugarenja. Skupina je od tada morala nove pjesme naučiti iz snimljenog materijala.

Iako je u skupini, tijekom svog djelovanja, pjevalo nekoliko pjevačica, njih je četiri koje su tu od početka djelovanja. To su: Irena Šverko, Anita Cesar, Mirjana Vratović i Branka Grbac-Šverko.

Osim njih u skupini su još pjevale: Nerina Šverko, Anamarija Grbac, Kristina Buždon i Dina Lončarić. Skupini se 2007. pridružuju Bernarda Grbac i Ana Grbac. Iz godine u godinu, skupina redovito nastupa na regionalnim, kao i na smotrama narodne glazbe. Ostaju jedine koje još uvijek bugare i koje na smotrama Istre predstavljaju Ćićariju. Skupina nastoji na svaki način približiti ljudima ovakav način pjevanja. Nažalost, bugarenje polako odumire. Sve je više starijih, a sve manje mladih, koji se pod utjecajem televizije i ostalih medija udaljavaju od bugarenja. Taj način pjevanja gubi bitku s modernom glazbom. Jedini promotor bugarenja ostaje Ženska vokalna skupina Lanišće. Članice će i nadalje nastojati očuvati i predstavljati bugarenje, kako bi možda i mlađi nastavili s tradicijom.²³

4.3. Bugarenje kao dio kulturnog identiteta lokalne zajednice

Svatko tko je ijednom čuo bugarenje, složit će se da je to rustikalno i gromko pjevanje. Netempiranost bugarenja vrlo je izrazita. Sam smještaj Ćićarije u planinskom lancu sjeverne Istre, koji zatvara istarski poluotok, daje obilježje bugarenja. To je područje kraškog dijela Istre, koje je od ljudi ovoga kraja stvorilo gorštacke otpora izražaja različite od ostalih stanovnika Istre. Tako je i bugarenje odolijevalo utjecaju izvana, te ostalo u izvornom obliku.

Do današnjih dana bugarenje je ostalo gotovo neistraženo, neobrađeno i neobjašnjeno.²⁴

²³ <http://www.gorska-vila.com/index.php/hr/%C4%8Citaonica/Povijest/Bugarenje>, 17. svibnja 2016.

²⁴ <http://www.opcinalanisce.com/index.php?id=42>, 17. svibnja 2016.

Slika 2. Bugarenje u lokalnoj zajednici

Izvor: www.glasistre.hr, 12. srpnja 2016.

4.3.1. Zarozgajmo na Čićariji

Manifestacija “Zarozgajmo na Čićariji” ima važnu značajku za ovaj kraj i ljude i to prije svega kroz ciljeve koje želi ostvariti, a to su:

- snimiti stupanj očuvanosti specifične izvorne narodne glazbe na Čićariji i cijeloj Hrvatskoj,
- predstaviti lokalnom i širem auditoriju ljepotu i vrijednost te tradicije,
- identificirati nositelje i čuvare te baštine,
- poticati mlade da upoznaju, prihvate i dalje čuvaju taj specifikum,
- održati zanimljivu glazbenu manifestaciju,
- stvoriti samosvijest o ljepoti i vrijednosti baštine.²⁵

Slika 3. Zarozgajmo na Čićariji

²⁵<http://www.opcinalanisce.com/index.php?id=42> (25. svibnja 2016).

Izvor: www.glasistre.hr, 12. srpnja 2016.

4.3.2. Ciljne skupine manifestacije

Ciljne skupine ove manifestacije su prije svega svi izvođači iz cijele koji njeguju tradicijsku vokalnu izvedbu, a i sve one stare zanate i vještine. Iz godine u godinu njihov se broj sve više povećava, što ovu smotru svake godine programski obogaćuje. Nadalje, druga ciljna skupina bili bi posjetitelji manifestacije kojih je također iz godinu u godinu sve više i koji je s oduševljenjem podržavaju. Treća ciljna skupina je stanovništvo Općine Lanišće koje se aktivno uključuje u organizaciju i realizaciju manifestacije. To su Klub žena Čićarije, Boćarski klubovi Lanišće, Podgaće, Žbevnica, DVD Čićarija, Lovačko društvo Čićarija, Dislocirani dnevni boravak Lanišće koji sufinancira Istarska županija, a obuhvaća treću životnu dob.

4.4. Turizam i marketing

Jedini oblik promocije bugarenja jest vokalna skupina Lanišće koja pomaže da ovaj oblik tradicionalnog pjevanja u potpunosti ne zamre. Osim toga, manifestacija "Zarozgajmo na Čićariji je još jedan od oblika promocije.

Stoga je sadržaj ove manifestacije:

- smotra očuvanih oblika izvorne glazbe Čićarije i Hrvatske

- prigodna, vođena izložba glazbala, nošnji i drugih specifičnih etnografskih predmeta istarskog sjevera,
- radionice (živi prikaz) izrade glazbala (tamburica), pletenja vunom,
- edukativna predavanja i tribine,
- etno kuhinja tradicijskih jela i pića,
- izložba domaćih rukotvorina i proizvoda istarskih poljoprivrednih domaćinstava,
- izložba radova korisnika Dislociranog dnevnog boravka Lanišće.

Manifestacija se održava posljednji vikend u mjesecu svibnju.

ZAKLJUČAK

Tradicija i običaji sastavni su dio kulture svakoga naroda. Bilo da se radi o godišnjim običajima vezanim uz blagdane koji se svake godine održavaju u isto vrijeme ili o životnim običajima vezanim uz neki događaj u životu pojedinca npr. svadbe, rođenje djeteta i sl. Svaka kultura i svaki narod imaju svoje običaje koje njeguju i prenose iz generacije u generaciju. Oni su vrlo važni za stvaranje vlastitog identiteta.

Nematerijalna kulturna baština zapravo je jedan od najvećih uloga u kreiranju identiteta lokalne zajednice. Ono što je bitno kod nematerijalne kulturne baštine jest da se prosljeđivala s koljena na koljeno, iz generacije na generaciju, a najbitnije je da je spona između prošlosti i sadašnjosti.

UNESCO – ova nastojanja za podizanjem svijesti svjetske javnosti o nepovratnom gubitku raznih tradicijskih znanja i vještina rezultirala su međunarodnom Konvencijom o očuvanje nematerijalne baštine iz 2003. Konvenciju je potpisala većina zemalja svijeta, a među njima i Hrvatska.

Upisivanjem nematerijalne kulturne baštine na pojedine popise utjecalo je i na istrorumunjski jezik i bugarenje. Bez obzira na ubrzani utjecaj globalizacije, razvoj turizma na području Žejana i Šušnjevice, doseljavanje stanovništva iz drugih gradova i država, odnosno prekomjerna heterogenizacija stanovništva na tom malom prostoru, lokalno stanovništvo i dalje pokušava kroz razne radionice i manifestacije održati tradiciju i dalje živom. Ono što je najbitnije jest spojiti tradiciju sa sadašnjim ubrzanim životom. Kako je Istra jedna od najrazvijenijih turističkih regija u Hrvatskoj, bitno je za lokalnu zajednicu podržati i promovirati mjesta gdje se koriste istrorumunjski jezik i bugarenje, da se drže starih običaja te da uključe i turiste.

Za zajednice je to vrlo bitno jer se time stvara osjećaj identiteta koji pruža nositeljima i zajednici bolju kvalitetu života, a ujedno i potiče kreativnost i time postaje pokretač raznih aktivnosti.

POPIS LITERATURE

a) Članci u časopisima:

1. Gredičak, T., 2008: Kulturna baština u funkciji turizma, *Acta Turistica Nova*, 2, No. 2, str. 205.-234.
2. Hrovatin, M., 2014: Procesi očuvanja i popisivanja nematerijalnih kulturnih dobara u Hrvatskoj, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, No.36, str. 125.-136.
3. Nikočević, L., 2004: Nematerijalni aspekti baštine i njihovo mjesto u muzejima. Pogled etnologa, *Informatica museologica*, 34, No. 3-4, str. 61.–69.

b) Članak u zborniku radova:

1. Šola, T., 2008: Muzeji i razvojni potencijal tradicijskih obrta, u: *Tradicijski obrti – izazov za kulturni turizam: zbornik radova s međunarodne konferencije* (ur. Horjan, G. i Gačnik, A.), Donja Stubica 30. i 31. siječnja 2008., Muzeji Hrvatskog zagorja, Donja Stubica, str.200.-201.

c) Knjige:

1. Antolović, J., 2010: *Menadžment u kulturi*, Adrian, Zagreb.
2. Jelinčić, D. A., 2008: *Abeceda kulturnog turizma*, Meandarmedia: Meandar, Zagreb.
3. Jelinčić, D. A., 2010: *Kultura u izlogu: kratki vodič za upravljanje kulturnim dobrima*, Meandarmedia: Meandar, Zagreb.
4. Nikočević, L., 2014: *Zvončari i njihovi odjeci*, Naklada Kvarner, Institut za etnologiju i folkloristiku, Etnografski muzej Istre, Novi Vinodolski, Zagreb, Pazin.

d) Poglavlja u knjigama

Dragomir, Silviu, 1924, Originea coloniilor române din Istria, București, 1924 (posebni otisak iz: Academia Română. Memoriile Secțiunii istorice. Seria IB, Tomul II, Mem. 4; str. 1. – 20., 200. – 220.

Nikočević, L., 2008: Zaštita i predstavljanje nematerijalne kulturne baštine, u: *Predstavljanje tradicijske kulture na sceni i u medijima* (ur. Muraj, A. i Vitez, Z.), Institut za etnologiju i folkloristiku: Hrvatsko etnološko društvo, Zagreb, str. 145. – 151.

e) Internet

<http://www.dinarskogorje.com/262i263arija--268i269arija.html>, 15. svibnja 2016.

<http://www.dinarskogorje.com/262i263arija--268i269arija.html>, 15. svibnja 2016.

<http://www.gorska-vila.com/index.php/hr/%C4%8Citaonica/Povijest/Bugarenje>, 17. svibnja 2016.

<http://www.hrt.hr/275116/magazin/znate-li-tko-su-ciribirci-19>, 15. svibnja 2016.

15. svibnja 2016.

<http://www.istro-romanian.net/articles/art050918.html>, 15. svibnja 2016.

<http://www.jutarnji.hr/vijesti/video-zejanski-jezik-se-vise-govori-u-new-yorku-nego-u-istri/2317253/>, 15. svibnja 2016.

<http://www.opcinalanisce.com/index.php?id=42>, 17. svibnja 2016.

<http://www.opcinalanisce.com/index.php?id=42>, 25. svibnja 2016.

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, <http://www.min-kulture.hr>, 15. svibnja 2016.

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. <http://www.min-kulture.hr>, 15. svibnja 2016.

POPIS PRILOGA I SLIKA

Prilog 1. Popis zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara

1. Bećarac – tradicijsko vokalno-instrumentalni napjev poznat na području Slavonije, Baranje i Srijema
2. Bednjanski govor
3. Crkveno pučko pjevanje na području Slavonije i Srijema
4. Crkveno pučko pjevanje na području Baranje
5. Čabarski govori
6. Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja
7. Dubrovački govor
8. Festa svetog Vlaha
9. Frizerski obrt Kincl (Zagreb)
10. Ganga
11. Glagoljaško pjevanje
12. Glazbena praksa Tovareća mužika iz mjesta Sali na Dugom otoku
13. Glazbena praksa violine i bajsja u Istri
14. Glazbeni izričaj guci
15. Glazbeni izričaj ojkanje
16. Glazbeni izričaj rozganje (Karlovačka županija)
17. Godišnji proljetni ophod kraljice ili ljelje iz Gorjana
18. Godišnji pokladni ophod mačkara mućkog kraja
19. Godišnji pokladni ophod mačkara podkamešničkih sela
20. Godišnji pokladni ophod zvončara s područja Kastva
21. Govor Huma na Sutli
22. Govor i toponimija sela Vidonje
23. Govor otoka Suska
24. Govor posavskoga sela Siče
25. Govor Starih Perkovaca
26. Govor zadarskih Arbanasa
27. Govor grobnička čakavština (Grobnik)
28. Hvarska čipka od niti agave
29. Istro-rumunjski govori

30. Jurjevski običaji na području sjeverozapadne Hrvatske
31. Jurjevski običaji Turopolja
32. Kajkavski donjosutlanski (ikavski) dijalekt
33. Klapsko pjevanje
34. Kolo *lindo* Dubrovačkog primorja
35. Korčulanska moreška, bojni mačevni ples
36. Kolo na dva štuka
37. Krčki tanci, tradicijski plesovi otoka Krka
38. Kumpanije na otoku Korčuli
39. Lastovski poklad – pokladni običaj s otoka Lastova
40. Legenda o Picokima
41. Lepoglavska čipka
42. Ličko prelo
43. Medičarski obrt s područja sjeverozapadne Hrvatske i Slavonije
44. Međimurska popevka
45. Nijemo kolo Dalmatinske zagore
46. Običaj novljanski mesopust (Novi Vinodolski)
47. Običaj uskrasnog pucanja streljanja iz pištola u Kostelu
48. Opančarski obrt Kruh Vuk iz Ivanić Grada
49. Paška čipka
50. Paški teg
51. Picigin – društvena igra loptom
52. Pivanje na kanat na otoku Pagu
53. Pjevanje starogradskih pjesama na području Slavonije, Baranje i Srijema
54. Pokrivaca
55. Posmrtni običaji vezani uz mirila ili počivala
56. Požeški vinogradarski običaj – Grgurevo
57. Predaja o Veroniki Desinićkoj s područja Hrvatskoga zagorja
58. Priprema blagdanske pogače luciščak iz Plemenščine
59. Priprema blagdanskog božićnog kruha koledo iz Plemenščine
60. Priprema kolača rudarska greblica
61. Priprema sira iz mješine s područja Dalmatinske zagore, Velebita i Like
62. Priprema slastice bregofska pita, Koprivnički Bregi
63. Priprema tradicijskog jela dolska torta hrapoćuša

64. Priprema tradicijskog jela sinjski arambaši
65. Priprema tradicijskog jela soparnik
66. Priprema tradicijskog jela zagorski domaći štrukli
67. Priprema tradicijskog ličkog sira škripavca
68. Priprema tradicijskog slavonskog kulena/kulina
69. Pripremanje tradicijskog jela brački vitalac
70. Procesija Za Križen
71. Proljetni ophodi filipovčice (Komletinci)
72. Rovinjska bitinada
73. Slikanje uljanim bojama na staklu u maniri naive
„Hlebinske slikarske škole"
74. Splitski govor (splitska čakavština)
75. Svatovac – tradicijski vokalno-instrumentalni napjev s područja Slavonije, Baranje i Srijema
76. Svetkovina Gospe od Zečeva iz Nina
77. Svetomarska mikrotoponimija
78. Šetana kola s područja Slavonije
79. Štrigovska skupina govora
80. Tradicijski godišnji običaj Neviska koleda
81. Tradicijski kovački obrt Legac (Berek pokraj Bjelovara)
82. Tradicijski užarski obrt Antuna Kneza u Slatini
83. Tradicijski krznarski obrt Vlatka Gribla u Slatini
84. Tradicijski običaj Petrinjski betlemaši
85. Tradicijski obrt za preradu vune i izradu odjevnih predmeta, obitelj Čolakovac, Gradište kod Županje
86. Tradicijski obrt izrade slavonsko-srijemskih šokačkih šešira Stanka Ištokovića iz Ivankova
87. Tradicijski obrt izrade slavonsko-srijemskih suknarskih odjevnih predmeta Stjepana Belića iz Antina (Vinkovci)
88. Tradicionalna proizvodnja paškog sira
89. Tradicijsko lončarstvo na području sjeverozapadne Hrvatske
90. Tradicijsko lončarstvo otoka Iža
91. Tradicijsko lončarstvo u Potravlju
92. Tradicijsko ribarstvo Lonjskog polja i Moslavine

93. Tradicijsko umijeće izrade čipke na području Svete Marije
94. Tradicijsko umijeće izrade čipke na području Primoštena i Rogoznice
95. Tradicijsko umijeće pletenja jalbe
96. Tradicijsko umijeće ručne izrade češljeva, nakita i ukrasnih predmeta od roževine i kosti češljara Antuna Penezića iz Zagreba
97. Tripundanske svečanosti i kolo sv. Tripuna
98. Umijeća izgradnje i sviranja gajdi i duda u istočnoj i središnjoj Hrvatskoj
99. Umijeće gradnje betinske gajete
100. Umijeće gradnje gacke plavi (Otočac)
101. Umijeće gradnje lađe u Otoku kod Sinja
102. Umijeće izgradnje rovinjske batane
103. Umijeće izrade coklji, Lika i Gorski kotar
104. Umijeće izrade i sviranja cimble u Podravini, Međimurju i Hrvatskom zagorju
105. Umijeće izrade ivanečkog veza (Koprivnički Ivanec)
106. Umijeće izrade konavoskog veza
107. Umijeće izrade ogrlice pletene koladre
108. Umijeće izrade ogrlice svetonedeljski kraluš
109. Umijeće izrade, popravka i servisiranja pisaćeg pribora u sklopu obrta "Peroklinika"
110. Umijeće izrade puranaca na području Draganića
111. Umijeće izrade slavonskog kožnog prsluka
112. Umijeće izrade solističke tambure kuterevke (Kuterevo)
113. Umijeće izrade sunčane čipke motiva, Brodsko Posavlje
114. Umijeće izrade šestinskog kišobrana u tradicijskom obrtu Cerovečki
115. Umijeće izrade šibenske kape
116. Umijeće izrade šindre za pokrivanje krovova
117. Umijeće izrade tradicijske pokladne maske pikač u Selnici
118. Umijeće izrade tradicijskih božićnih jaslica s područja SZ Hrvatske
119. Umijeće izrade tradicijskih dječjih igračaka s područja sjeverozapadne Hrvatske
120. Umijeće izrade tradicijskih ženskih frizura s područja Slavonije, Baranje i Srijema
121. Umijeće izrade tradicijskog božićnog nakita - kinč na području sjeverozapadne Hrvatske
122. Umijeće izrade tradicijskog nakita - božićnog lustera na području

sjeverozapadne Hrvatske

123. Umijeće izrade ukrasnog veza građa / četverokuka na području zapadnog dijela Dinarida u Hrvatskoj

124. Umijeće izrade zlatoveza (istočna Slavonija)

125. Umijeće pripreme tradicijske slastice starogrojski paprenjok

126. Umijeće pripreme tradicijske slastice torta Makarana

127. Umijeće ručne izrade i popravka satova urarskog obrta Lebarović iz Zagreba

128. Umijeće ručne izrade različitih vrsta šešira i kapa proizvodnog obrta „Šeširi Škrgatić“ iz Zagreba

129. Umijeće ručne izrade tradicijskih klobuka iz raznih krajeva Hrvatske proizvodnotrgovačkog obrta „Cahun“ iz Zagreba

130. Umijeće sokolarenja

131. Umijeće sviranja na tamburama farkašicama u sjevernoj i sjeverozapadnoj Hrvatskoj

132. Umijeće sviranja na tamburi samici, Slavonija

133. Umijeće šaranja tikvica na području Slavonije

134. Umijeće ukrašavanja uskrasnih jaja-pisanica vezom (opletom) u istočnoj Hrvatskoj

135. Umijeće ukrašavanja uskršnjih jaja, pisanica u Podravini

136. Umijeće vađenja zlata – zlatarenje u Međimurju

137. Viteška igra Sinjska alka, Sinj

138. Zadušnjaci – dječje poklade u Donjoj Bebrini

139. Žminjski govor

Izvor: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2015

Slika 1. Pjesma na istrorumunjskom jeziku

Izvor: www.liburnija.net, 12. srpnja 2016.

Slika 2. Bugarenje u lokalnoj zajednici

Izvor: www.glasistre.hr, 12. srpnja 2016.

Slika 3. Zarozgajmo na Ćićariji

Izvor: www.glasistre.hr, 12. srpnja 2016.

SAŽETAK

U prvom dijelu rada definira se nematerijalna kulturna baština, koji su kriteriji i postupci potrebnih za upisivanje u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske te nematerijalna dobra upisana na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva. Kako bi se u potpunosti razumio rad, potrebno je znati definiciju, odnosno značenje pojma nematerijalne kulturne baštine. Pod pojmom nematerijalne kulturne baštine podrazumijevaju se izrazi, umijeća, znanja i s njima povezani instrumenti, predmeti i kulturni prostori koje društva, grupe, a katkad i pojedinci, prepoznaju kao dio vlastite kulturne baštine. Nematerijalna kulturna baština također posjeduje različite socijalne funkcije. Ona pridonosi socijalnoj koheziji te potiče osjećaj identiteta i odgovornosti koji pomaže grupama i pojedincima da se osjećaju kao pripadnici određenog naroda ili etničke skupine.

Sustav zaštite i očuvanja kulturnih dobara u Republici Hrvatskoj temelji se na Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara iz 1999., koji navodi različite oblike nematerijalnih kulturnih dobara: jezik, dijalekti, govori, toponimi, kao i usmena književnost, folklorno stvaralaštvo (u glazbi, plesu, obredima, običajima i vjerovanjima), tradicijska umijeća i obrti i sl. Izradom rješenja o proglašenju određenog elementa tradicijske baštine nematerijalnim kulturnim dobrom određuju se mjere zaštite tog dobra i upis u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. Praksa upisivanja tradicijskih vrednota u Registar započela je početkom ovog stoljeća, a danas je u njega upisano preko 130 nematerijalnih kulturnih dobara, od kojih je 14 upisano na dva UNESCO-ova popisa nematerijalne baštine svijeta.

Preostali dio rada pobliže objašnjava nematerijalnu kulturnu baštinu koja dolazi sa područja Ćićarije. U drugom poglavlju spominje se geografski položaj Ćićarije kako bi čitatelj pobliže mogao predočiti smještaj istrorumunjskog govornog područja. U trećem poglavlju govori se o Ćiribircima, narodu koji i danas živi na području podno Ćićarije, iako u mnogo manjem broju nego nekada. Koriste se specifičnim jezik, razumljivim samo njima, a to je istrorumunjski ili žejanski govor. Spominje se UNESCO – va zaštita istrorumunjskog jezika, njegovo korištenje u lokalnoj zajednici, ali i istrorumunjski izvan Istre. U posljednjem, četvrtom poglavlju u radu, govori se i o tradicionalnom istarskom pjevanju specifičnom upravo za navedeno područje, a to je bugarenje. Uz pomoć manifestacija bugarenje se uspijeva i dalje održati "na životu", međutim svake godine u sve manjem broju.

SUMMARY

The first part of the paper defines the intangible cultural heritage, shows measures necessary for its protection and conservation, criteria and procedures for the registration in the Registry of Cultural Goods of Republic of Croatia and, last but not least, the intangible heritage registered on UNESCO's Representative List of Intangible Cultural Heritage of Humanity. The concept of intangible cultural heritage comprises expressions, skills, knowledge and associated instruments, objects and cultural areas that societies, groups and sometimes individuals recognize as part of their own cultural heritage. The intangible cultural heritage has also a variety of social functions. It contributes to social cohesion and promotes a sense of identity and responsibility that helps groups and individuals to feel like members of a certain nation or ethnic group.

The system of protection and preservation of cultural goods in Croatia is based on the Act on the Protection and Preservation of Cultural Heritage from 1999, which lists different forms of intangible cultural goods such as language, dialects, toponyms and oral literature, folklore creativity (in music, dance, rituals and beliefs), traditional arts and crafts, etc. Protection measures for a certain good and its registration to the Registry of Cultural Goods of Croatia are determined by making a decision to proclaim a certain traditional heritage element to be a part of intangible cultural good. The practice of registering traditional values to the Register started at the beginning of this century. Today the Register has over 130 intangible cultural goods and 14 of those on 2 UNESCO's lists of intangible world heritage.

The rest of this paper focuses on further explaining the intangible cultural heritage of Cicarija. The second chapter deals with geographical location of Cicarija to make it easier for readers to visualise the location of Istro-Romanian language. In third chapter the author is speaking about Ciribiri, people that still live on the territory at the foot of Cicarija, although in much smaller number than in the past. They are speaking a specific language that only they can understand. It is called Istro-Romanian or language of Žejane. In addition, this paper mentions UNESCO's protection of Istro-Romanian language, its usage in the local community and beyond Istria. The last, forth, chapter is about traditional Istrian singing specific for that area called *bugarenje*. Thanks to various manifestations, *bugarenje* is still "alive", but unfortunately, the number of those manifestations is reducing every year.

Sažetak prevela: Tina Osmić, mag. educ. philol. germ. et angl.